

Hlava XXVI

Msgr. Smítko seděl opět ve své pracovně a uvažoval, že se v určitém smyslu všechno řádně vysvětlilo a vyčásilo.

Problémů s farářem Skovajsou více nebylo.

Dříve, než se Smítko rozkýval a rozmyslí si, co a jak, události samy věc vyřešily. Skovajsa byl odvezen do blázince v Komorouších, což zařídil Dr. Švamenberk, na jehož latifundiích se Skovajsa zdržoval, jako prý poustevník. Msgr. Smítko četl protokol o duševním stavu Skovajsově, podepsaný místním Dr. Dreilichtem a jedním komorouským primářem, kteří byli Švamenberkem povoláni, aby kněze vyšetřili, a jehož opis dal feudál poslat na vědomí také konsistoři. Ačkoliv neměl nad Rybovím již vládu a také vlastně už nebyl patronem sv. Jíramy, bylo zajisté třeba vyzrozumět konsistoř, že farář z Ryboví byl dán do blázince.

Lékaři uzavřeli na parafrenii a doporučili detenci v ústavě. O hrůzné deviaci farářově se protokol nezmiňoval, ale byl plný jiných bludných a scestných výroků kněze, který chtěl být ve třicátých letech dvacátého století v Čechách poustevníkem, což už samo o sobě — prohlašoval třeba, že kromě poustevníkem je též rytířem Božího hrobu, což odmítal vysvětlit a tvrdil též, že oficiální církve se odchýlila od božské pravdy. (Ještě, že ho dali do blázince, těšil se Smítko, ten mohl nadělat zmatků). Také tvrdil, což je třeba pokládat za komplexní halucinaci, pro parafrenii charakteristickou, že se vyzpovídal Kristu, který se mu zjevil, nejprve ve své

podobě a pak v podobě ženy, což už samo o sobě znělo bláznivě, a vše mu odpustil.

Farář Skovajsa byl tedy definitivně uklizen.

Co se týče farnosti svatého Jimrama, byl tam jako farář dosazen kaplan Andrejsek a k ruce mu byl dán nový kaplánek.

Emila se chtěla do Ryboví vrátit a dělat hospodyní zase Andrejskovi, ale Msgr. Smítko nevěděl, může-li to srovnat se svým svědomím a k jejím pokusům o reinstalaci mlčel.

Vyřešil to geniálně.

Sehnal jí zatím místo korektorky v jednom katolickém nakladatelství a doufal, že se jí tam někdo ujme, protože dokud nebyla Emila usazená, nebylo hnusné tajemství faráře Skovajsy ve skutečnosti sprovedeno se světa. Ale to teď Smítka už tak nepálilo a mohl si namlouvat, že je z obliga.

Instalační mše Andrejskova byla slavnostní, dávala se při ní jakási mše ředitele kúru, poštmistra, ke kterémužto účelu byli zpěváci a muzikanti posláni kontingentem z Obrtví.

Lesku dodával hrabě Švamenberk, který obcoval mši svaté z rodové, pozdně gotické oratoře, vyzdobené různými znaky pánů a jejich manželek. Celý švamenberský lesní personál v čele s lesmistrem Pithartem opět přistoupil toho dopoledne ke svatému přijímání.

Při kázání shodil Andrejsek v rámci svých nových povinností z kazatelny jednou za třikrát poštmistrovu švagrovou Žofii a truhláře Mastarnu.

Aby přišel na jiné myšlenky, vyndal Smítka ze zásuvky opět Verdaguerovy *Eucaristiques* a hodlal se pustit do překládání. Překotné události, inaugurované příšerným dopisem Skovajsovým a pokračující polopekelně návštěvou Emilie, ho od překládání odvrátily.

Měl však na překlad smlouvu s katolickým nakladatelstvím *Rupicapra* a začínal být již pozadu.

Na jednom z archů našel vlastní verše a se zájmem a překvapením je četl, protože si jejich psaní nepamatoval a připadaly mu jakoby cizí.

Sosnovín lesní sosák rozvíjí
mikromamut
srstnatě srší do vigilií
neuhranut
Zvon modré noci zeje do rána
zvoně hranu
má duše zmírá ukřižována
na pajasanu

Zdály se mu snad dost dobré, ale zřejmě příliš nekonformní, aby s nimi mohl dobře ve svých kruzích vylézt. Opět, jako tak často, uvažoval, že měl jít snad přece jen raději na tu chemii.

Kromě plzáctvím, které nebyl schopen plně ovládnout, ať se snažil jak chtěl, trpěl Smítko také tím, že byl na většinu pánů bratří příliš umělecká osobnost. Jejich nedostatek inteligence a snad i smyslu pro krásno ho chronicky trápil. Čím dál tím více mu připadalo, že se na to neměl dávat.

Rozevřel kataláncovu sbírku a začel se. Naivní, sladce nevinné verše ho dojímaly ještě víc než předtím.

Bylo mu najednou všeho líto.

Skovajsy, Emilie, Andrejska, zvířat vlečených na jatky, květů, že vadnou, hvězd, že jsou tak strašně osamělé v kosmickém prázdnu, a Boha, že to ve své vševědoucnosti musí pořád všechno vidět.

Jeho lítost byla stále větší, až nakonec propukl v pláč a plakal dlouho.

Řezník Holáč se mírně ulekl, když mu do krámu, páchnoucího venkovskou uzeninou, vstoupil Bezděk.

Bezděk vlezl do krámu drze a sebevědomě i očekávali bychom, že tam vzal i Tobška, přes zákaz: *Psům vstup zakázán.*

Ale ne.

Bezděk měl jakýsi formát a základní slušnost, či velkomyslnost, a nechal, ve shodě s požadavkem cedulky, svou vlčí bestii sedět před krámkem. Přesto bylo lze v jeho chování postřehnout nepopiratelný prvek pánovitosti.

Bezděk oznamoval Holáčovi, že teď bude nějaký čas s dodávkami utrum.

Panští hajní se jen rojí, kromě toho je tady v okolí sám Švamenberk, aby na ně dozíral, nejde to už dobře. Ještě horší však je, vztekal se Bezděk, že už nemá na vandráky vůbec vliv. Ti se všichni zbláznili, scházejí se na Poustce a vzývají toho mistra. Vede je ta bývalá kurva z Havránky, Irma, které se prý zjevuje.

Švamenberk to nemůže zarazit, protože ten celý pahorek Poustka ňák už dneska není jeho, patřil snad té vymřelé větvi a teď je státní. Patří mu, nebo to může aspoň tvrdit, jen ta kaplička a poustevnička. Už ji zadělal zámkem, ale lidé vylomili dveře. Chodí tam lidé z širého okolí.

Už se tam i dějí zázraky. Pošťák Rudolf měl kuří oko, to mu zmizelo a tak. Zatím to jsou zázraky jenom menší, ale stupňuje se to.

Oni sice pořád ještě loví, ale ne na kšeft, jenom co nutně potřebujou k obživě, protože říkají, že lesy a zvěř jou pro všechny a nepatří nikomu, ani Švamenberkovi, ani státu.

Ale říkají také, že zvěř jsou jejich bratři a že pojídání jejich masa je druh přijímání. Myslím, že už na ně brzo pošlou vojáky, jak začali říkat, že zvěř patří všem, to úřady nesnesou. Komunisti, když se to dověděli, tam poslali agitátora, aby to jako podchytil a usměrnil ve smyslu marxismu, ale ten se tam obrátil a tak ho škrtili ze strany.

No zkrátka kurník, jen což dělej.

„Tak, Holáčku, tady mě máš, musíš mě a psa tady chvílku mít, já ti pomůžu kolem podniku a kolem domu, jen za stravu a ubytování — a nocleh.

Jó, mimochodem, cos udělal s tou mrtvolou, ty a Mastarna?“

„U Březnice jsou staré doly“, mumlal řezník Holáč jakoby neochotně a provinile.

„Tam nikdo nepřijde, jsou taky zatopené. Tak jsme ho tam i s tou rakví mrskli. Zatížili jsme ji kamením — a šup! Buď bez starosti, na to nikdo nepřijde. — No, copak nechat, to já tě tu nechám.

Jen aby to nebylo na moc dlouho.“

„Tak co, Viléme, tak ty už opravdu jdeš do gymnasia? Tak jsi udělal zkoušku? No, to tě chválím.

Jenom dbej toho, aby ti ta učenost nebyla na škodu. Jako ten Pulena. Učený, ano, učený, ale jemnost a zvědavost mu chybí.

Tak tady jsou ty botičky — jedna radost. Řekni strýcovi, že si v sobotu přijdu pro peníze.

Tak se dává dohromady s tím Švamenberkem, Pulena? To je také taková potupnost člověka, sloužit feudálovi jako nevolník. Rovné páteře je třeba, Viléme, rovné páteře.

Jako — Švamenberk mi sem poslal Pulenu se

svým pokladníkem, pak přišel i sám, že prý mi odkoupí zpět ty knihy, co jsem Pulenovi zabavil.

Ale já nic, jako skála! Svého práva se nevzdám! — A vidíš, nutit mne dnes ve svobodné republice již nemůže. Nemůže! Nemá již té moci. Tak pak s prosíkem.

Že prý, pane mistře, pan doktor Pulena má některé ty knihy ve zvláštní lásce, má k nim vzpomínky — je to přece jen už starší člověk, už proto si snad zaslouží určitou šetrnost — sám Švamenberk mne prosil, Viléme! Já už jsem začínal měknout, ale potom to zase zkazil ten pokladník.

Co prý, povídá, na co vám to je, vždyť to ani přečíst neumíte, neřku-li porozumět? — Ale to jsem ho hnál! Ty časy, povídám, kdy páni s lidem orali, jsou pryč, nenávratně pryč! Klidte se mi oba, všichni, z mého domu! A museli jít, vidíš.

Nemají již té moci, oni, ani jejich přísluhovači.

A ještě lépe bude! To je ta pravá spása světa, žádní mistři! Jako teď všichni lidé po městě blázní, že je to jedna hanba! Slyšel jsem, že i tvůj strýc se k tomu začíná přivracet, že když se paní teta teď bude vdávat, že zaměstnal jako služku tu Annu Beníčkovou, co se jí ten guru také zjevuje. No, já nevím.

To už je věru lehkověrnost člověka! Na mne, Viléme, abys věděl, to nepůsobí. A víš proč? Protože mám hloubavost a zvědavost.

A víš, proč je takové mám? Tobě, Viléme, to povím, protože tebe jsem měl vždycky rád, i když musím říci, že ses také vždy nechoval, jak se sluší — starších si musíš vážit, chlapče.

Ale to není teď tak důležité, aby mne to zatvrdilo.“

Papučka pohládl Viléma po tváři.

„Tak abys věděl, svěřím ti teď něco, o čem nikdo neví. Skoro nikdo, ani moje žena:

Viděl jsi na mé firmě napsáno S. Smrž a myslel jsi, že to S je něco jako Stanislav nebo Salvátor, nebo Sergěj, a tak. Moje žena“ — Papučka se naklonil důvěrně k Vilémovi, „si myslí, že se jmenuji Svato-pluk. Tak si též dávám říkat — ale počkej“ —

Papučka odešel a vrátil se s vetším dokumentem podlouhlého tvaru, dvojjazyčných českých a německých hlaviček.

V rohu byl kolek s dvouhlavým orlem. Nadpis hlásal, že jde o rodný a křestní list.

Z listu vyplývalo, že se dne 10. 3. 1898 ve vsi Račově na Vrchovině narodilo děvečce Anežce Smržové dítě mužského pohlaví, jemuž bylo při svatém křtu dne 20. 3. dáno jméno Sokrates. Otec neznám, kmotr Jan Novotný, kostelník.

„Tak tady to máš! *Sokrates!* Oni dřív, víš kněží, dávali nemanželským dětem divná jména, aby je tím poznamenali. Sedláčtí kluci se jmenovali Václav, Antonín, Josef, Jan, Jiří, Alois, a tak, ale mně — tu máš — *Sokrates!* Na věky jsi poznamenán! Ale mně tím neuškodili! Já jsem se po původu toho jména, Viléme, ze zvědavosti pídil a když jsem býval v Brně a chodil do dělnického vzdělávacího kroužku, jako tovaryš, tak jsem se tam zeptal toho profesora Potměšila, co nám přednášel. A ten mi to jak se patří písemně vysvětlil.

Já ten papír tady též mám, ale nepřinesl jsem ho, protože já jsem si to všechno jak se patří zapamatoval. Tak prý to jméno *Sokrates* je řecké a znamená, podle toho Potměšila, jakoby česky řekl: Vladispas, nebo Spasivlad.

On ten profesor Potměšil byl už starší pán, on prý ještě mluvil s Karlem Marxem.

Ale že prý jsou v římském martyrologiu, to je vyprávění o mučednících, nějací svatí Sokrates a Štěpán a jejich svátek připadá na 17. září.

Církev tvrdí, že byli umučeni v Británii ale že to mohlo prý být také v Bythinii a jinak se o nich nic neví. Tak proto prý mi dal farář v Račově to jméno, aby bylo křesťanské, ale divné. Ale teď, že prý mnohem slavnější byl filosof Sokrates, narozený prý asi roku čtyřista šedesát devět před naším letopočtem a zemřelý roku třista devadesát devět — to se ví určitě — a já si ta data přesně zapamatoval. To prý byl ten největší mudřec, který kdy žil a proto byl popraven vypitím číše bolehlavu za to, že říkal, že slunce je kus kamene a měsíc kus země a že to nejsou bohové.

— Tak vidíš.

Také já, Viléme, na bohy nevěřím. Ale myslím, že pro to jméno jsem se stal zvědavým, jako i jsem.

A je to pravda, protože jsem jím byl ještě dříve, než mi to ten Potměšil vysvětlil, ne až potom, ne snad z opičení! A tak mi ten farář Ješina vlastně, proti své vůli, udělal dobře. Také mu kladli za vinu, že prý kazí mládež, ale ten profesor Potměšil mi vysvětlil, že Sokrates se povznášel krásou mladíků, ale nikdy se jich špatně nedotkl.

A já, Viléme, ač v těchto věcech nejsem jako Sokrates, přece jsem to také svěřil tobě, že to nikomu neřekneš a abys měl ode mne něco srdečně tajného. Půjdeš teď do gymnasia, budeš se tam učit o Řecích a o Sokratovi a budeš mít na to boty, které ti ušil též Sokrates.

Věru, kdybych mohl, dal bych ti je rád zdarma. Ale časy jsou zlé a lidé by to nepochopili, jako ti Athéňané.“

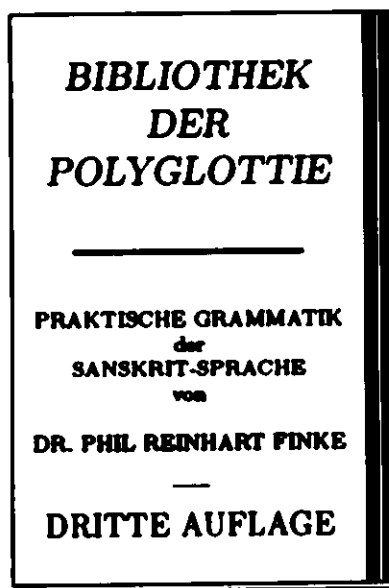
„Hele, Vašku“, řekl Franta. „Tak já myslím, že budem muset zase začít.“

Peněz nám ubývá, moc jsme rozhazovali. Ale tentokrát mě to musíš nechat vzít do ruky. Tentokrát to poženeme na tu kula jógu. Podívej, co lidi chtěj? Lidi chtěj spásu, že? Ale taky chtějí souložit.

To když se zkombinuje, tak to bude frčet jedna radost. Já už mám tady takovou cikánku. To bude, ty vole, pravá indická šaktí. A — aby se nám zase nevyvrbil nákej učenej pasáček, tak hele!“

Franta ukázal Vaškovi malou knížku. Bylo na ní nahoře ozdobnou frakturou napsáno:

a pod tím:

„To se naučím a můžou mi všichni políbit prdel. Škoda, že nemůžeme zpátky do Ryboví, tam frčí Losákova památka, hochu. Ale když ta Irma, kurva, nás tam tak pomluvila, že jsme ho využívali a tak, a že jsme podvodníci, mistr, že nebyl a není, ale my že jsme s jeho naukou kupčili — blbá nána!“

Tak teď to ale uděláme takhle! Bylinky, ty bylinky, na to tě potřebuju, Vašku — “

„No, já nevím, Frantů“, řekl MUDr. Václav Práče.

„Já tady mám nabídku vod tý Mahadipa Philanthropic Foundation, abych jel do Indie koordinovat ty jejich lékařský služby.“

Paní Škrochová mě tam doporučila, oni mě chtějí — tak asi půjdu.“

„Ale Vašku, to bys mě přece neudělal!“

Začali se dohadovat a pak i hádat a jak to dopadlo se v této knize již nepraví. Všechno se to odehrávalo v pokoji slušného hotelu kilometry a kilometry od Ryboví.

Knihovna byla nóbl, táflovaná ve stylu romantické gotiky, asi až z minulého, ne tedy z osmnáctého století, tedy historický sloh na druhou — a podobného rázu byla i okna. V regálech knih a knih, všechny krásně svázané, celé řady stejně. Panská knihovna.

U okna, které bylo rovněž pseudogotické a vyplněné kulatými tabulkami, zalitými olovem, ale čirými, takže světlo klidně pronikalo, seděl Dr. Pulena.

Vypadal jaksi úpravněji a vymydleněji, ostříhaněji, než ve svých husopaseckých dnech, byl ducatější a měl lepší barvu.

Oblečen byl slušně a měl kravatu. Usmálo se na něj štěstí, neboť byl opět ve službách velmože, i když menšího a nikoli exotického.

Dr. či hrabě Švamenberk se dověděl o učené intervenci husopasově u příležitosti mystického jamboree, také o tom, jak musel trpět za pravdu a začal se

o učeného anseripastora zajímat. Slovo dalo slovo a Pulena mohl s gustem resignovat na husopasecký úřad.

Švamenberk udělal Pulenu knihovníkem na jednom ze svých zámků, což by býval udělal sice asi stejně, ale nyní se mu to hodilo i prakticky.

Úřad Pulenův nebyl totiž toho času úplnou sinekurou, jak by se snad zdálo. Pracoval a to dokonce způsobem velmi feudálně tradičním. Dr. Švamenberk, nespokojen se svým doktorátem z masarykovsko — positivisticke pražské university, si zařídil, že bude skládat ještě další na papežské universitě Gregorianě v Římě.

Háček spočíval v tom, že disertace na Gregorianě se v té době musely podávat pouze latinsky, což snad dokonce trvá dodnes, nebo aspoň trvalo donedávna.

Švamenberk znal latinu velmi dobře, lépe, než většina vzdělanců jeho věku, ale aby psal latinsky filosofické pojednání, na to si přece jen sám úplně netroufal. V této situaci mu Bůh, jak byl přesvědčen, seslal Dra. Pulenu.

Velmožové vždy potřebovali inteligenci:

Administrace římského imperia byla prakticky v rukou řeckých otroků a propuštěnců, kteří si na to vymysleli i jakýsi těsnopis, takže už z toho důvodu bylo nemožné jejich monopolní posici zničit. V rannějším středověku neuměli králové a knížata většinou psát a číst vůbec a potřebovali písáře a úředníky, kteří v té době byli všichni z řad duchovenstva, neboli kléru. Anglické slovo *clerk* — úředník dosud poukazuje na tento stav věcí. Později uměli sice potentáti a politici už psát, ale zase většinou neuměli dost latinsky, protože latina má zbytečně složitou gramatiku, kterou se vladařské mozky nejsou schopny zatěžovat. Protože však administrativa byla po celé Evropě v latině, přišel ke cti

úřad t.zv. latinského sekretáře. Např. básník John Milton dělal latinský mozek Oliveru Cromwellovi, atd. V dnešní době se tato situace začíná zase vracet v podobě mikropočítačů, které každý kapitán průmyslu, politik a podb. má, ale skoro žádný s nimi neumí moc zacházet, a tak má na to technické asistenty.

Zkrátka a dobře, bez dlouhých přednášek, Pulenův první úkol nespočíval v podřimování v knihovně a předstíraném katalogování, nýbrž v překládání disertace hraběte Švamenberka z češtiny a částečně z němčiny (šlo mu to německy přece jen o fous lépe) do scholastické latiny.

Nyní právě se Pulena zabýval touto činností, která ho velmi bavila, neboť mu připadala příjemně bizarní.

Disertace, pojednávající o některých otázkách nauky o látce a tvaru, *De quibusdam quaestionibus hylemorphismi*, byla v českoněmeckém rukopise dosti tučná a Pulena počítal, že mu to, při rozvázném překládání, může vydržet tak asi půl roku.

Nesmělo se to ani moc táhnout, ani moc hnát, protože obojí by mělo své nevýhody. Obklopen tučnými slovníky scholastické a klasické latiny, prokusoval se učený chénobóta zvolna chlebodárným textem. S některými názory hraběte živě nesouhlasil, ale vždy si připomněl přísloví o chlebě a písni, jakož i fakt, že je pouhým překladatelem a ne censorem či posuzovatelem.

Byl tak zabrán do překládání, že příchod svého pána a velitele zaznamenal, až když mu jeho stín padl na písemné práce.

Hrabě Švamenberk stál proti oknu, tváří k Pulenovi a jeho ptačí aristokratické oči se dívaly melancholicky: V ruce držel jakýsi dopis.

„Tak mi píše správce z Ryboví“, řekl. „Chtěl bych se s vámi, Puleno, poradit, jako s moudrým člověkem a znalcem místních poměrů. Ta bláznivá sekta se tam pořád víc rozmáhá. A mám dojem, že je tím nakažen už i správce! Aspoň ten tón, kterým píše — Prosím vás, oni prý věří, že ten Losák byl jakýmsi spasitelem lesní zvěře, že za ni umřel — jako — nechci to ani vyslovit — jako Kristus za lidi!“

„Některé buddhistické sekty věří, že existují buddhové zvířata, některé i, že takový buddha má zvířecí tělo — *tiračchánabuddhó* — buddha čtvernožec“, omočil si učený hamsésvara informovaně.

„Prosím vás, Puleno, takové analogie sem nepleťte, s Buddhou, vždyť to je ještě větší rouhání! Já už mám těch jejich vlastních ďábelských analogií plnou hlavu, až jde mráz po zádech! Prosím vás, oni věří, že ten vara guru byl zabit za daňky! A za všechnu zvěř! Prý do té doby bylo vlastně hříchem zabíjet zvířata, protože jsou také naši bratři a trpí — to samo už je nekřesťanské hledisko, protože zvířata nemají nesmrtelnou duši a byla stvořena k užitku člověka — též pro zábavu, jako je lov nebo býčí zápasy — ale tou smrtí toho gurma už se to prý teď může, protože on vzal všechny hříchy toho druhu, i budoucí, na sebe a svou smrtí je odčinil. Oni teď bez zábran pytláci — mám z toho taky hospodářskou škodu, že ano. Oni přiznávají, nebo tvrdí, že ho omylem zabili sami — ale když ten guru nikde není a oni tvrdí, že vstal z mrtvých a zjevuje se jim, tak je na to nelze dobře ani vyšetřovat.

Nehledě k tomu, že četnictvo už je taky nakažené, nevyvíjí dost energie. No, to je známá věc, že když máte dost soudržnou skupinu, která má masovou podporu, nedokážete nic, leda, že byste je všechny vyhladil.

Vždyť už to trvá přes rok!

A už se toho chytá i náš, katolický klérus.

Minule Andrejsek kázal, že 16. května připadá svátek svatého Brendana mořeplavce, a hned vzpomněl tu Zeyerovu báseň, o tom ráji ovcí a ptáků a všelijaké heretické doktriny vám hlásal. Svatého Františka z Assisi do toho pletl.

Pane Bože, chraň nás při zdravém rozumu!

Jediný, kdo se tam drží, je švec Smrž — ačkoliv mu prý už i vyhrožují. Píše proti tomu články do dělnických novin a na úřady podání. Napsal i mně, dost neuctivě, musím říci, tak já jsem mu v tom slíbil pomoc, když nám vydá vaše knihy — ale to zase ne — to se zase stáhl. Inu, je to palice! Ale, řeknu vám, mně je takový materialista milejší, než tihle rouhaví šilenci. Církev je svým způsobem také materialistická, uznává hmotné jsoucno, to ostatně plyne přímo z naší filosofie o látce a tvaru.

Jejich rouhavé analogie! Dábel je opice Boží — posmívá se a karikuje! Poradte, Puleno, co mám dělat?“

„Ale snad nic, hraběcí milosti“, pravil Pulena feudálně. „Já myslím, že se ta energie zase sama vyčerpá.“

Takových sekt už bylo! A všechny časem zanikly. Vždyť víte, že to je také jeden z argumentů pro pravost křesťanství, že ze všech těch mesiánských hnutí v židovstvu a vůbec v tehdejší světě jediné ono přetrvalo.“

Hrabě vzdychl, odešel a jeho latinský sekretář se zase pustil do práce.